

ՄԱՐՏ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ.

Թիֆլիս. Тифлис, Редакция «Мир».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տ է լ է Ֆ օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բարի կիրակի եւ ամս օրերից).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամէն լիցուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկ.
Տ է լ է Ֆ օ Ն № 253.

Հիմնադրող Գրիգոր ԱՐԵՐՈՒՆԻ

ԲՈՒՆԻՄԱՆԻԹԻՒՆ

Քաղաքական տեսութիւն.—Ներքին Տեւոթն.
Պիլի. Մամուլ. Ա. Արեւիկայի նոր պիւն.
Հասարակական բարեբեր. Նամակ Խմբա-
գրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՆ-
ՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—Հեռագրութիւն.
—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՎՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական աշխարհի հետաքրքրու-
թեան կենտրոնը շարունակում է մնալ
Բալկանեան թերակղզին, ուր տեղի ունե-
ցան ծանրակշիւ դէպքեր, ինչպէս ուսաց
հիւպատոսի վերաւարդելը մահապատիւի
նկատի կողմից, երկաթուղիական գծի խա-
նութեամբ, մակերօդական յեղափոխական
խմբերի նոր գործողութիւնները եւ ու-
րիշ դէպքեր: Թիւրքիայի կառավարութիւնը
շտապեց ներողութիւն խնդրել հիւպատո-
սի վերաւարդելու առիթով եւ խոստումներ
արաւ ներգործական միջոցներ ձեռք առ-
նելու, որպէս զի արեւմտեաներին խաղա-
ղացն անհետաքրքիր ժամանակամիջոցում:

Եղած դէպքերը չը փոխեցին պետու-
թիւնների վերաբերմունքը դէպի մակեր-
նական գործերի որոշման եղանակը: Պե-
տութիւնները առաջադիւ պէս ձգտում են
հրդեհը հանգցնել եւ թող չը տայ, որ
նա աւելի բռնկվի ու տարածվի: Պետու-
թիւնները մտադիր չեն պատերազմ անել
եւ աշխատում են համադրել թիւրքիային,
որ նա խաղաղացն յուզված մտքերը ըն-
փոքրիկ շուտափոյթ իրագործութեամբ:

Բոլորական գործերի մէջ մեծ դեր
կատարած է մակերօդական կոմիտէի
նախկին նախագահ Կրօֆթսօր Միխայ-
լովիկին, որ նորերս մի ճանապարհորդու-
թիւնէր կատարել Եւրոպայում, վերա-
դառնալով Բոլշակով, յայտնեց, որ ան-
կարելի է լուսաւ եւրոպական միջամու-
թեան վրա եւ որ Բոլշակովի շատ պա-
տասխանատու դեր կը խաղան իր վրա, ե-
թէ ներգործական գործը բռնէ մակերօդա-
կան գործերում: Բոլշակովի բաւականա-
յափ պատրաստ չէ գինւորական տեսակէ-
տից եւ չէ կարող յոյս ունենալ զրաի օգ-
նութեան եւ ուրիշ պետութիւնների ա-
ջակցութեան վրա: Անդրաշխուհի նրան ա-
նկ են, որ Անդրիան ներկայ գործերում
անկարող է սեփական գործերով միայնակ
ներգործական գեր կատարել Բալկանեան
թերակղզում եւ եթէ նպատակ մի նոր
քաղաքական մարմին ստեղծելու արտադի-
շաւատ: չէ թէ այդ նոր մարմինը գոր-
ծի չի դառնալ Գերմանիայի ձեռքին:

Աւստրիան, Գերմանիան եւ միւս պետու-
թիւնները ունեն իրանց շահերը, որոնք
ներկայումս թող չեն տալիս միջամտելու
գործի մէջ զինուորական ոյժի միջոցով:
Եւրոպան ուղում է պահպանել status
quo եւ յոյս է դրել Թիւրքիայի խելամը-
նութեան վրա: Բայց հենց այդտեղ է
ամենացաւալի կէտը, որովհետեւ Թիւր-
քիան ապացոյցներ չէ տուել, որ նա ըն-
փոքրիկ մտքով չէ: Ներկայ րօպէն ան-
կասկած անցողական մի րօպէ է: Միխայ-
լովիկին հրաժարվում է մասնակցելուց
մակերօդական աշխարհայի գործերում:

Միխայլովիկու այս յայտարարութիւնը շատ
նշանաւոր է եւ նա գործեց ազդեցութիւն
բոլորական այն քաղաքական շրջանների
վրա, որոնք ջերմ մասնակցութիւն ու-
նէին մակերօդական գործերում:

Չը նայելով այս բոլոր հանգամանքնե-
րին, Մակերօդայում չեն հանգստանում
մտքերը եւ կոմիտէները շարունակում են
իրանց գաղտնի գործունէութիւնը: Եւ
ահա այդ բանից առաջանում է մի ող-
բերական վիճակ, որից զուր տեղը զոհ են
գնում անմեղ մարդիկ, որոնք անձ-
նութիւններն զգալիաբար եւ հայրե-
նասիրական զգացմունքներով: Եւրոպայի

ներկայ քաղաքական վիճակը աննպաստ է
մակերօդայինների համար:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՎՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

Արարատի այս տարվայ յունվարի համարը
երէկ բերեց մեզ մի մեծ գոյժ ու սուգ: Կա-
տարվել է մի սարսափելի իրողութիւն. կա-
տարվել է, եւ Արարատի աստուածաբանա-
կան էջերը երկինք ու երկիր իրար են խա-
նել: Տակն ու վրա է դարձել ամբողջ համա-
խարհային աստուածաբանութիւնը՝ սկսած Գրի-
գոր Աստուածաբանից մինչեւ էջմիածնի նորա-
գոյն, գերմանական աստուածաբանները: Կար-
դում էք, եւ արտասուցները հեղեղի պէս թափ-
վում են ձեր ուղեբերից: Տէր Աստուած, ինչք
են կատարվում լուսնի տակ: 1903 թւականի
յունվար ամիսը դարագլուխ կը կազմէ մեր
աստուածաբանութեան տարեգրութիւնների
մէջ: Նա ցոյց կը տայ, թէ հայ աստուածաբան-
ներն էլ կարող են այնպիսի հարցեր դնել,
որոնք եկեղեցական պատմութեան մէջ լիթ-
խարի ժայռերի պէս պիտի ցցվեն Գնած չէ
էջմիածնի հսկող աչքը. նա տեսնում է, նա
նկատում է ամեն մի սարսափելի պատահար
եւ կարող է ամենախիստ ուշադրութիւն դարձ-
նել նրա վրա: Դողալէք դուք, որ փորում էք
Հայաստանեայց եկեղեցու հիմքերը...

Բայց ո՞նչ է այն սարսափելի իրողութիւնը,
որ այդպէս յուզել ու պայթեցրել է մեր ար-
թուն աստուածաբաններին Գնած չէ գնալի
Բանանց գիւղում ներկայ տարվայ յունվարի
5-ին, այսինքն Զորահէջի ճրագագրից երե-
կոյան, պատարագից յետոյ (լաւ նկատեցէք—
պատարագից յետոյ) կատարվել է Գրիգոր
Արքեպիսկոպոս Կոնստանդնուպոլսեանի քանոնա-
դրում հոգեհանգիստը եւ քանոնա խօսել
է ժողովրդի հետ այդ հոգեհանգիստի առիթով:
Սա է աստուածաբանական քունը կտորը:
«Մշակը» մեծ անախտութիւն է պատճառել
աստուածաբաններին: Լրացաւ Գրիգոր Ար-
քեպիսկոպոսի մահի տարեւոյնը, բազմաթիւ տե-
ղերում հոգեհանգիստների կատարվելից, երե-
կոյանց կազմվելից: Այս բոլորը շատ լաւ
աշխարհի մէջ շատ բաներ են կատարվում:
Բայց ինչու «Մշակը» արձանագրեց այդ բոլորը,
ինչու տպագրեց գնացան կողմերից ուղարկ-
ված լուրերը: Չը գիտէր նա, որ այդ լուրերը
գուր չեն գալ էջմիածնի աստուածաբաններին:
Այն նրանք գաղափարում են աստուածաբան, թէ
ինչու Արքեպիսկոպոս արժանանում է հոգեհան-
գիստների, ինչու նրա յիշատակին գրական ե-
րեկոյանք են կազմում: Օ՛, թէ քանի միւս
աստուածաբաններին, նրանք այնպէս կը կնքե-
ն միջոց ու կէս ուսումնասիրել բերանները, որ
Արքեպիսկոպոս անունն էլ չէր արտասանվի: Ինչ
է իրեն Մեր միւրթարանը եւ խորին ցաւակ-
ցութիւնը լայնելով աստուածաբաններին, անց-
նեցը գլխաւոր առարկային:

Եւ այդպէս, կատարվել է սարսափելի իրո-
ղութիւնը: Բանանց գիւղի եկեղեցում Ամբողջ
սարսափը մեծը հաղել թէ կարողանանք նկա-
րագրել, ուստի թող ենք տալիս, որ աստուա-
ծաբանութիւնը ինքը երգէ ու ողբայ իրան այն-
քան վախեցած երեւոյթը:

Լաւ. հասկանում եւ կարգադրած, ընթեր-
ցող. այդ ունիւմ էր միւս, երեկոյն ան-
պատարագի վերջում—ճիշտ այն ժա-
մին, երբ եկեղեցում կատարվում պէտք է
թողային խորհուրդ մեծ եւ քանակ յիշող,
Փրկչի ծնունդը աւետուէր աշխարհին, եւ
մարդիկ մոռացած, որ մի չնչին հողագնտի
վրա են ապրում, մեղքի, անձկութեան,
ցաւի ճահի մէջ արագան յուզումով պէտք
է միացնել իրենց ձայնը հերշտակների
երգասացութեան հետ, հրաշալի մանկան
ողջունելու: Փառք ի բարձունս Աստուծոյ,
յիշելի խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճու-
թիւն, —եկեղեցւոյ պոչումսնան, աւետա-
րանի քարոզիչը՝ մի զգոտամեղ, հինաւոր
քանոնայ, աղօղ դարձած բնի վրայից
կանչում է. «Աստուած Գրիգոր Արքեպիսկո-
պոսին հոգին միշտ լոյս, պայծառ պահի մեր

մէջ, մեզ համար, մ ժողովուրդը».— Եւ խեղճ,
մտաւոր ժողովուրդը արձագանք է տալիս.
«Ամէն».— Ինչ կասէք դորան: Գր. Արքեպիսկո-
պոսի մարդկութեան օր քարերարի, օր իշխանի,
հայրապետի, լուսաւորչի սիրուն արդեօք
կարելի է Փրկչի յայտնութեան խորհուրդը
խափանել եւ ճրագագրից ուղարկութիւնը հո-
գեհանգիստեան սուգի փոխել: Ո՛ւմ իրաւուն-
քն է եկեղեցւոյ տիրոջն անարգել այդպէս
եկեղեցւոյ մէջ:

Լաւ. հասկանում եւ, ընթերցող, հարցնում
ենք եւ մենք: Աստուածաբանական պօէզիան
ներկայացնում է եկեղեցու մէջ մի ուրախու-
թիւն, որ յանկարծ սուգի է փոխվել: Բայց ու
միայն սխալատիկա է: Դուք կարող էք հաս-
կանալ, որ իրողութիւնը բոլորովին ուրախու-
թեան եւ սուգի հակադրութիւնը չէ: Ժողովուր-
դը հաւաքված է եկեղեցւում, վերջանում է պա-
տարագը, վերջանում է խորհուրդը մեծ եւ
սքանչելին եւ ապա յիշատակվում է մի լաւ
(լաւ, ի հարկէ, ոչ աստուածաբանների համար)
մարդու անուն. ժողովուրդը լսում է հաճու-
թիւն: Եւ ապա գնում է տուն իր պատը լու-
ծելու: Ինչ անպատեհութիւն կար. միթէ այն
մարդը, որի անունը յիշատակվեց եկեղեցւում,
հեթմտա էր, կոպտա էր, միթէ նա իր կեան-
քում քարոզում էր մի բան, որ հակառակ լինէր
«Քրիստոսի մանկան» թողած սուրբ ու նուիրա-
կան կանկան: Ժիշք է, 1892 թւականի ջրօրն-
նէքին այդ մարդը առում էր աստուածաբան
եւ ոչ-աստուածաբան հոգեհանգիստներին: Այն,
Աւետարանի վեհ ըովանդակութեան հետ թա-
գաւորում է ձեր ձեռքում միմյան աւետա-
րանի կազմը, քրիստոնէական լոյսի տեղ
բռնելուց մտքի, աստուածային գաղափարի
տեղ՝ պատկերապաշտութիւնը, ոգու տեղ՝ չոր
ու ցամաք ձեր, ըովանդակութեան տեղ՝ ձեռ-
կանութիւնը: Ժիշք է, այնպիսի տողեր գրել է
այն մարդը, որի անունը յիշատակվում էր
Բանանցի եկեղեցւում: Բայց այս մի եւ նոյն
խօսքերը գրված են նոյն «Քրիստոսի մանկան»
Աւետարանում եւ դուք պիտի դատաւոր հան-
դիմանաք, դուք, որոնց դէմ ուղղած են այս
տողերը: Կործեք էք ձեռքում: Բայց ինչ էք ա-
նում: Այն էջմիածնի տաճարը. իման ճշգրտի
աղջկա աղօթել է Գրիգոր Լուսաւորիչը, աղ-
թել են Սահակն ու Մեծրդը: Եւ նոյն այդ
համազգային նուիրական վայրում այսօր հո-
գեհանգիստ չէք կատարում այն հարուստների
համար, որոնք մի երկու հազար ռուբլի են
նուիրում: Օ՛, աստուածաբան գաղտնի, որ-
քան լաւ կը լինէր ձեզ համար, եթէ մենք չը
ճանաչէինք ձեզ...

Ա. ԱՐԵՎԵՆԻ ՆՈՐ ՊԵՆՍԵ

Շաբաթ, մարտի 22-ին, Թիֆլիսի վրաց
ազնականութեան թատրոնում ներկայացվեց
Ա. Արեւիկայի «Մարիոլ ճրագագր» պիւնը, ու
ինչպիսիք անուանել է գրաւոր Պիւնը
բաղկացած է երեք գործողութիւնից, որոնք
տեղի են ունենում, ըստ երեւոյթի, գաւառա-
կան քաղաքների մէջ: Դերասանների հա-
զուտից պէտք էր երգականներ, որ գաւառա-
կան այդ քաղաքը Շաբաթին է, կամ թէ Բա-
գուէ մէջ գտնվող Շաբաթին թաղը:

Արեւիկայի պիւնը զեռ անմշակ մի հեղինա-
կութիւն է, որ ունի սակայն շատ դրական
կողմեր: Նա լաւ դրամատիկական գրութեան
մի ուրուածից է: Ունի հետաքրքրական մի-
թոսներ, բայց իր յորինումների թերութիւննե-
րն եւ ընթացական պակասութիւնների պատճառով
նա չէ կարող գոհացնել ներկայումս կրիտի-
կայի պահանջները: Կարեւոր բարեփոխման ա-
նկար չէ: Եւ նոր հեղինակութիւնը կա-
րող կը լինի մեր ինքնուրոյն պիւնների ըն-
դերմութիւնը մէջ արժանաւոր տեղ բռնելու:

Պիւնի մէջ դուրս է բերված մի հասարակ գծեր,
ընտանիք: Դա համապետական ծերունի Յակոբ
վարպետի ընտանիքն է: Նա ունի մի կին, Ան-
նա, երկու որդի՝ Ներսէս եւ Սերոբ: Եւ մի աղ-
ջիկ Մարիոլ անունով: Ինքը ծերունին այլ եւս
աշխատել չէ կարողանում: Նրա մեծ որդին, պատճառ,
որ աշխատաւոր եւ բարոյական ըն-

Ներսէսը, աշխատում է ծխախոտի գործարա-
նում, կինը եւ աղջիկը կար են վերցնում հա-
րաններից: Անգործ է միայն Սերոբը, որը ըն-
կերացած լինելով թափառաշրջիկների հետ, ոչ
միայն ոչ մի օգնութիւն չէ հասցնում իր ըն-
տանիքին, այլ եւ վնասում է նրան թէ իր վար-
կը կորցրած անունով եւ թէ ներկայանալով
իւրեւ ուսող, սպառող եւ փող փչացնող մի կո-
րած մարդ:

Տան ամենալուրջ աշխատող ոյժը—Ներսէսն է:
Նա գործարանից ստանում է օրեկան ինստու-
կոպէկ վարձ: Բայց գործարանում նա կորցրել
է իր առողջութիւնը, նրա թոքերը վնասվել
են եւ հազը խեղդում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է լուսաց-
նում, այնու ամենայն կարից ստացածը մի-
այն չնչին մի յաւելում է նրան: Թողնել գործա-
րանը չէ կարող եւ չէ վստահանում, որովհետեւ
նրա վստակը անհրաժեշտ է ընտանիքի հա-
մար: Թէն մայրը եւ զուրը կար են անում եւ
երբեմն մայրը կարի վրա գիշերներ է

տանիքի անդամներից մէկը, Սերորը, թափառաշրջիկների ընկերն է դարձել, որքան նրա մէջ խօսում է բողոքի ձայնը և որքան դաստիարակութեան պակասութիւնը: Ինչու սափաւոր Միսաքը, որ ըստ երևոյթի, հին հասկացողութիւնների տէր մարդ է, անտարբեր զբաղւած զէպի այն լուրերը, որ տարածվել էին նրա պազազայ հարսնացուի մասին: Ինչու նա չէ սիրում քաղաքի կեանքը, որ նրան տալիս է ձեռնտու վաստակ: Ինչ մարդ է հարուստ երիտասարդ Ալեքսանդրը: արդեօք նա սիրում է իսկապէս Մարթային, թէ միայն մի խաբէրանք է, արդեօք նա ևս մի զո՞հ է իր չըրջանի, իր հօր ձեռքին, թէ իսկապէս փայտած մի անձնաւորութիւն է, Ինչ հասկացողութիւնների տէր է Մարթան և ինչ պահանջների, ինչ էր գրաւիչ նրա համար Ալեքսանդրի անձնաւորութեան մէջ և ինչու նա չէր հաւանում սափրիչին, որին, ի դէպ սասած, չէր ուզում փեսացու ունենայ և Մարթայի մարդը Հեռաքլային և Երանդին: Երանդին էր Երանդին, ինչ արեւմտի նա տէր էր, ինչով էր նա պահում իր ընտանիքը, որքան մեծ էր այն տարբերութիւնը, որ առաջացել է ընտանիքում նախկին և ներկայ կրթութեան պայմանների մէջ:

Մենք կը ցանկանայինք տեսնել պիեսը բաւականապէս և մշակված ըստ բոլորանշանութեան և աւելի բեմական դարձած:

Մի քանի խօսք դերակատարների մասին: Մերոնի Յակոբի դերը կատարում էր դերասան Արեւիկան, որ մեծ ջանք էր գործ դրել ամբողջացնելու տիպը և միայն մասամբ հաջող էր նպատակին: Նա իբրեւ փորձված դերասան շատ լաւ էր կատարում ծերունու անձնաւորութեան առանձին արտայայտութիւնները, բայց ըստ երևոյթի զգուշարանում էր վերածել բոլոր մի որոշ միակողմանի և ամբողջացած տիպի: Միւս դերակատարները սիրողներ էին և իբրեւ այդպիսիներ բաւարար էին Աննայի դերը կատարում էր տ. Տէր-Գրիգորեան, որ իրան լաւ պահել գիտէ բեմի վրա, արտասանում է խելացի, Մարթայի դեր կատարող տ. Մամուլեանին աջողվեց ցոյց տալ ամբողջութեամբ և վերաւորված աղջկայ անձնաւորութիւնը: Համարձակութեան (Ներսէս) և Շիրինեան (Սերոր) ըմբռնել էին իրանց ներկայացրած տիպերը: Մենք կարծում ենք, որ Ներսէսի տիպը պէտք է ներկայացնել աւելի երիտասարդ, որքան էլ ծխախոտի գործարանը նրան ուժանշաւ դարձրած լինի, այնուամենայնիւ Ներսէսը դեռ երիտասարդ է:

Սիրող

ՀԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԲԱՐՔԵՐԻՑ
(Նամակ Մօսկվայից)

Երևակայեցէ՛ք ձեզ այսպիսի մի պատկեր: Հասարակական մի հիմնարկութեան մէջ հասարակական գործի համար հաւաքվել են մի խումբ հայեր, մօտ 40 հոգի: Հաւաքվածների մէջ կան ամեն գոյնի և ամեն դիրքի մարդիկ: Մեծ մասը վաճառականներ են, ներկայ են և խաւրովեցնում, բայց անհաշիվ թուով Յանկարծ տեղից վեր է կենում ներկայ եղողներին: Երբ մէկը և ժողովի բուն նախագահից ու զբաղմունքներից դուրս՝ մի առաջարկութիւն է անում: Առաջարկութիւն, որից հիմնարկութեան պատկերն անգամ կարծում են...

Առաջարկութիւնը, ըստ երևոյթի, կոկ ու նախշուն է, բայց եթէ վրայից նախը զերէք, բուն իմաստը անա մօտաւորապէս ինչ է դուրս գալիս «Պարոններ, եկէ՛ք այսօր ցոյց տանք, որ մենք այստեղ հաւաքվածներս ոչ թէ հասարակութեան անդամներ ենք, այլ լաւէ՛նք... Եկէ՛ք ցոյց տանք, որ մենք այս հիմնարկութիւնը չենք յարգում, մեր պատիւը չենք ծանալում, որ մեր մէջ ընթացած է հասարակական ինքնայարգութեան զգացմունքը, որ մենք ընդունակ ենք ինքնիրար մեզ ապակելու, ինքներս մեր վրա թշուառ... Եկէ՛ք, ցոյց տանք... Եւ կարծում էք, այդ առաջարկութիւնն ընդհանուր զայրոյթ է առաջացնում ժողովականների մէջ...» Ընդհանրապէս՝ ներկայ եղողները ճշտող մեծամասնութեամբ ձայնակցում են այդ առաջարկութեան, հորթութիւնների նման ցատկոտելով՝ աֆֆֆ երբ ինչ են կանչում առաջարկութիւն անողին...

Ինչ է, զարմանում էք, չէ՞ք հաւատում, չէ՞ք կարողանում երևակայել այդպիսի մի պատկեր: Իզուր:

Մտացածին չէ այդ պատկերը: Նա առնված է մեր տխուր իրականութիւնից, մեր ցաւալի հասարակական բարքերից:

Պատմե՛ք եղելութիւնը:

Նորերս Մօսկվայի Գասպարեան անկեանտընում նշանակված էր ծխականների ժողովի ժողովը պէտք է աչքի անցկացնէր անկեանտի տարեկան հաշիւները, քննէր, հաւանութիւն տար խորհրդի գործունէութեան և նոր անգամների ընտրութիւն կատարէր: Այս անգամ անկեանտի խորհրդից հեռանում էին երկու հոգի՝ մէկը՝ աւագ-անդամ և մի փոքրամասն խորհրդի նախագահ, իսկ միւսը՝ անփոխանակելի անդամ (Возмѣняемый член): Վերջինս պաշտօնը թողնում էր իր յօժար կամքով: Ժողովին ներկայ էին մօտ 40 հոգի: Բայց առաջ մի երկու խօսք անկեանտի մասին:

Գասպարեան անկեանտը իր լայն ծրագրած կանոնադրութեամբ մի շատ գեղեցիկ, բարեկամաբան հիմնարկութիւն է, որը, եթէ ուզենայ, միշտ կարող է հասարակագոյնում և լուսավարչական գործունէութեան հայ գաղութի կեանքում Հեռաքլային և Երանդին: Երանդին էր Երանդին, ինչ արեւմտի նա տէր էր, ինչով էր նա պահում իր ընտանիքը, որքան մեծ էր այն տարբերութիւնը, որ առաջացել է ընտանիքում նախկին և ներկայ կրթութեան պայմանների մէջ:

Նա այդ պատկերներից երկուսը, ինչպէս հաւատացնում են, իբրեւ թէ յոգնած իրանց բաղաձայն գործունէութիւնից, վճռում են այս տարի հեռանալ «Յոգնած» խօսքն ուղղակի ծիծաղելի է թուում ամառանդ նախագահ՝ աւագ-անդամի վերաբերմամբ, որն այդքան տարիների ընթացքում անկայտ ապացուցեց, որ մարդը ընդունակ է երկար տարիների մի տեղում նստած՝ դիմանալու և տեղին, և՛ անշարժութեան...

Ժողովը բացվում է: Ինչ պէտք է անէին Գասպարեան Անկեանտընում խմբված այն քանազան հոգին, որոնք այդ օրը հրաւիրված էին ընտրութիւնների կատարելու:

Փոքր ի շատէ բարեկիրթ և բարեկազմ հասարակութեան մէջ այդպիսի դէպքերում անհիշելի են անում: Կամ վերջնորում են հասարակական գործից, եթէ նրա գործունէութիւնը չափազանց արդիւնաւէտ են գտնում, կամ հին հարապարակապէս չորհրդակցութիւն յայտնելով, նրա տեղ նորն են ընտրում: Բայց մեզանում այլ կերպ է հասկացվում հասարակական բարեկիրթութիւն, հասարակական բարք ու վարք: Հրաժարական տուող երկու պատուելիներին՝ ժողովականները նախ չորհրդակցական զանազան ցոյցերով խնդրում, աղաչում են մնալ իրանց պաշտօններում, բայց արանք կտրական կերպով հրաժարվում են: Երբ նրանք սկսում են խորհի չորհրդակցութիւններ, դուռնախի ձառեր, բարձրանում է խուճկ ու բուրբաղի հոտ... Բայց զրանով բանը չէ վերջանում: Յանկարծ ժողովականներից մէկը՝ տեղական բարոյային մի մակեր, տեղից վեր է կենում և դառնալով ժողովականների՝ առում է, որ ինքը

մի առաջարկութիւն ունի անելու: Նա առաջարկում էր ծխականների ժողովի ժողովը պէտք է աչքի անցկացնէր անկեանտի տարեկան հաշիւները, քննէր, հաւանութիւն տար խորհրդի գործունէութեան և նոր անգամների ընտրութիւն կատարէր: Այս անգամ անկեանտի խորհրդից հեռանում էին երկու հոգի՝ մէկը՝ աւագ-անդամ և մի փոքրամասն խորհրդի նախագահ, իսկ միւսը՝ անփոխանակելի անդամ (Возмѣняемый член): Վերջինս պաշտօնը թողնում էր իր յօժար կամքով: Ժողովին ներկայ էին մօտ 40 հոգի: Բայց առաջ մի երկու խօսք անկեանտի մասին:

Ձե կարմրում առաջարկութիւն անողը, չէ՛ն կարմրում և պատուելիները... Բայց—օ, զարմանալի—չէ կարմրում և ժողովականների մեծամասնութիւնը: Ընդհանրապէս՝ այդ մեծամասնութիւնը մի խայտառակ ստրկատուութեամբ, առանց ինքն իրան հաշիւ տալու, տեղից վեր է կենում և գոռում-գոչումով ձայնակցում առաջարկութիւն անողին: Ապա, ամօթից կարմրած, անշարժ նստած է մնում միայն մի անհայտ մասը: Դուռնախի են լսվում նոյն իսկ խոսքի զննանքներից, որոնց մէջ աչքի է ընկնում մանաւանդ մէկը, որի ձառերը յայտնի են ամենքին իրանց անուղեղական ոգով... Այդ տեղ պարզվում է, որ թէ այդ կատակերգական առաջարկութիւնը, թէ մեծամասնութեան հաւանութիւնը—մի նախամտածված և նախապատրաստված սիրաբեր է: Իրաւաբան Ս. Մամուլեանը՝ զապելով իր զգացած բարոյական նողկանքն ու արդար զայրոյթը դէպի այդ խայտառակ ֆարսը, ամեն կերպ ախառում է ժողովականներին ցոյց տալ այդպիսի մի քայլի ապօրինիութիւնը և բարոյական պատասխանատուութիւնը: Երբ այստեղ է ապացուցանել, որ ներկայ եղողները, որոնք լոկ ընտրութիւնների համար են հրաւիրված, ոչ մի իրաւունք չունեն ամբողջ գաղութի անունից այդպիսի վիճիկներ կայացնելու, որ այստեղ հասարակական պատուաւանայութեան, հասարակական ինքնայարգութեան խնդիր կայ և այդպիսի փափուկ խնդիրներ միայն ինքը հասարակութիւնը կարող է վիճել: Ս. Մամուլեանն այս դէպքում թարգման է անդիսանում ժողովականների այն փորձերի և նախադրում, որն ազատ էր լաւ լինելու չորհրդակցութիւններից: Սակայն աղայաժող «Թայֆան» ոչինչ լսել չէր ուզում: Ընդհանուր աղմուկի մէջ թայֆայականներից մէկը նոյն իսկ այսպիսի լպիւր խօսք բաց թողնեց բերանից. «հապա Ջանջանին ինչ մի մեծ գաւտ էր, որ պատկերը քաշ են տուելու վերջապէս, «Թայֆան» իրանն արաւ և արձանագրութեան մէջ մտցվեց պատուելիների պատուելիները կախելու որոշումը...

Մենք առաջին անգամն էինք տեսնում այդպիսի մի ամօթալի ժողով: Զգվելի չորհրդարկութիւնն ամեն մի քայլափոխում, գեղալայական խնդիրներին ուղիղ տուղած տոպրակներին, տարրական համեստութեան կատարեալ բացակայութիւն փառաբանող երկու պատուելիների կողմից, որոնք չամալեցին իրանց ներկայութիւնից, վերջապէս, որ ամեն նախապէս է, հասարակական վարք ու բարքի, ինքնապատուութեան ցաւալի անկում մի ստուար խումբ քաղաքացիների կողմից...

Մենք լրագրի նիւթ չէինք դարձնի այդ ամենը, եթէ դա չը լինէր հասարակական մի տեղեկ երևոյթ, եթէ մի խումբ մարդիկ իրանց վարմունքով չը չօգտփէին մի ամբողջ հասարակութեան պատուաւանայութիւնը, եթէ նրանք ինքնակոչ թարգմաններ չը անդիսանային մի ամբողջ գաղութի հասարակական զգացմունքի ու հակումների:

Պարոններ, Մօսկվայի հայ գաղութը յիմար ոչնչար չէ և կարօտ չէ «համատուն այծերի» առաջնորդութեան: Նա ինքը կարող է ըստ արժանաւոր գնահատել իր չարն ու բարին, իր լաւն ու վատը, արտայայտել իր համակրանքն ու հակակրանքը: Դուք կարող էք ձեր սիրած պատուելիների համար կատարելական կանչներ ու մէջը գլխաբազ աղօթել, կարող էք նրանց պատկերներով զարդարել ձեր առանձնանոցները, ձեր ալբոմները—այդ ձեր կամքն է, ձեր ձեռքը բռնող չը կայ... Բայց հասարակական մի հիմնարկութիւն դարձնել ֆոտոգրաֆիական փոխարին, հասարակական անունից զափնիներ բաժանել, զանազան օյններ խաղալ—այդ իրաւունքը ձեզ ոչ ոք չէ տուել:

Եւ մենք համոզված ենք, որ տեղական հայ գաղութը պատուաւանայութեան բուն զայրոյթով կը բողոքէ այդ բանի դէմ:

Ծխական

ՆԱՄԱԿ ԽՐԱՅՈՒՄԻՔԱՆ

Թիֆլիս, մարտի 24-ին
Ինչ ինչ պատճառներից դրված ձեռագրաւոր

բառարան ուսուցիչից հայերէն—ի տպագրութիւնը տեղափոխեցինք: Ս. Մանգական Մարտիկոսեանցի տպարանը: Մի և նոյն ժամանակ բառարանի տեխնիկայի մէջ մի թիւն փոփոխութիւն արեց, ուսուցիչն արժանաւորաբար համար վերցրինք փոքր ինչ լայն և աւելի թանձր տառեր: Միայն նոր տառերը Պետերբուրգում ձուլվեցան և Թիֆլիս հասան, մօտ երեք ամիս ժամանակ անցաւ, այնպէս որ չորրորդ պրակի տպագրութիւնը ուղիղ ձուլվեցաւ: Սակայն այս բոլորը մենք արել ենք աչքի առաջ ունենալով մեր բաժանորդների շահերը և բառարանի մէջ կատարված տեխնիկական փոփոխութիւնն էլ մեզ վրա մեծ ծախս է նստել: Այժմ չորրորդ պրակի առաջին թիւթը արագորութիւնն արդէն ձեռքիս է և տեսնողների վրա լաւ տպաւորութիւն է թողնում: Այն այս պատճառով չորրորդ պրակը չը կարողացանք իր ժամանակին լոյս ընծայել: Իսկ այսուհետեւ բառարանի տպագրութիւնն երեւի աւելի արագ քայլերով առաջ կը թափալ:

Բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է յայտարարած պայմաններով: Եթէ մինչ չորրորդ պրակի լոյս տեսնելը բաժանորդների թիւը հազար հոգու հասած, բաժանորդագրութիւնը բոլորովին կը փակվի: Իսկ եթէ ոչ, կը շարունակվի, միայն փոքր ինչ փոխված պայմաններով: Սկզբում բառարանի բաժանորդագրեր, ինչպէս յայտնի է, 5 ր., 50 կօպ. էր, իսկ այժմ 6 ր. է: Դիմել հեղինակին հետեւալ պարզ հասցեով. Тифлис, А. С. Дабагян.

Երկուորդ հասարակական նշանակութիւն ունի, ուստի և իրաւոյս են, որ «Մշակի» խմբագրութիւնը չի դանալ նրան մի համառանկարն չորհրդու:

Թ. Դադաբյան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կիրակի, մարտի 23-ին, Կուկիայի Պետրոս-Պօղոս եկեղեցում կատարվեց հանգուցեալ երաժշտաբան Քրիստափոր Կարա-Մուրզայի հոգեհանգիստը, նրա մահվան տարեիցի ամիթով: Հոգեհանգիստին ներկայ էին երկու սեռի բազմաթիւ յարգողներ: Կարա-Մուրզայի երգեցիկ խումբը երգեց քառանայն «Տէր Ողորմես»:

Թիֆլիսի դատաստանական պալատի երէկվայ նիստում նախագահը յայտնեց, որ ժողովրդական լուսավորութեան միջնորդ Զինգելից ստացվել է հեռագիր, որով պ. միջնորդը խնդրում է պալատից յետաձգել Ախալցխայի սուրբ Փրկիչ եկեղեցու կալուածների գործի զննութիւնը, որովհետեւ Պետերբուրգից գալու է միջնորդութեան իւրեկոսուղար ուսումնարանական վարչութեան շահերը պալատում պաշտպանելու համար: Երբեքեալ հաւատարմատար Ս. Մելիք-Աղամեան յայտնեց պալատին, որ ուսումնարանական վարչութիւնը ժամանակին ստացած լինելով պալատի ծանուցագիրը գործի զննութեան մասին, բաւական ժամանակամիջոց ունէր իր շահերի պաշտպանութիւնը յանձնելու ու որ ցանկանար, իսկ եթէ այդ ժամանակն էլ բաւական չը համարվի, նա համաձայն է գործի զննութիւնը յետաձգելու ոչ աւելի քան մի ամիս ժամանակով: Պալատը որոշեց գործի զննութիւնը յետաձգել մինչև մայիսի 2-ը:

Բարձրագոյն հրամայված է փակել ուսուց, վրացական և հայկական տարրական ուսումնարանները, որոնք կից են Անդրկովկասեան ուսուցչական սեմինարիային և հիմնել նրանց փոխարէն ուսուսական մի երկուսեան տարրական ուսումնարան:

Մարտի 15-ին, ինչպէս հաղորդում են Պետերբուրգի լրագրիները, այնտեղ տեղի է ունեցել զրականագէտների փոխադարձ օգնութեան զրամարկղի ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը: 1902 թուի հաշիւից երեւաց, որ ընկերութեան զրամարկղը ունեցել է 676 մասնակցութիւն—անդամներ և նրա գումարի ընդհանուր քանակութիւնը հասել է 160,848 ռուբլու: Ընկերութեան տարեկան ծախքը հաւասար է 30,274 ռուբլու:

Մօտ օրերումս կովկասեան Դիւղաւանտեան ընկերութիւնը ստացաւ մեծ քանակութեամբ զանազան բժշկական միջոցների վաղի և պողատու ծառերի հիւանդութիւնների դէմ մաքառելու համար: Ստացված նիւթեղէնները շուտով մատչելի գնեով կը սկսվեն վաճառվել տեղական ազգաբնակչութեան:

Ջրանեղծութիւնից ազատող կենտրոնական ընկերութեան հրատարակած վերջին հաշիւից երևում է, որ անցաւ 1902 թուականի ընթացքում ուսուսական ամբողջ պետութեան մէջ եղել են 17,129 կայարաններ մարդկանց ջրի մէջ խեղդելուց ազատելու համար: Նոյն թը

ապրիլին այդ կայարանները ազատել են խեղդ-
վելուց 815 հոգու և փրկել են 7 նաւ խոր-
տակվելուց: Խեղդվողներին ազատելու համար
պարզեցնել ստացել են 662 անձինք և 2 հիմ-
նարկութիւն:

Կիրակի, մարտի 23-ին, Քիֆիսի արտա-
տական ընկերութեան թատրոնում տեղի ու-
նեցաւ Գուստի Բոմբոն և Ջուլիետտա օպերայի
ներկայացումը: Բոմբոնի դերը կատարում էր
երգիչ Բորիսենկո, իսկ Ջուլիետտայի՝ երգչուհի
Բորիսենկա: Բորիսենկո այդ երեկոյ մեծ աջո-
ղութիւն ունեցաւ: Երկրորդ գործողութեան
մէջ, Ջուլիետտայի ապարանքի առաջ նրա երգած
տաղերը պարունակում էին իրանց մէջ խորին
զգացմունք, հետեւ երգեցողութիւն և նուրբ ու
քնքշող գեղամունքները արտայայտութիւն: Այդ
երեկոյ Բորիսենկոի բեմնափոխ էր: Երգիչը
ստացաւ պատկանելի և թանկագին նուէրներ:
Երգչուհի Բորիսենկայ պատճառեց իր ձայնով և
մշակված երգով մեծ հաճութիւն: Մասնաւոր
աջող էր առաջին գործողութեան մէջ նրա եր-
գած վալսը, որտեղ նա առիթ ունէր ցոյց տա-
լու իր կօթարտաբանական ձայնի գեղեցիկութիւն-
ները: Խոստովանածու դերը մեծ աջողութեամբ
կատարեց երգիչ Կաստորսկի: Միւսները թույլ
էին:

«Новое Время» լրագրի հետեւող տեղե-
կութիւններն են հաղորդում Աւստրիական երկա-
թուղու չինութեան հարցի մասին: «Վիսնա»-
նորի միջնորդութեան մէջ կազմված առանձին
մասնաժողովը, երկաթուղիական գործերի դե-
պարտամէտի կառավարիչ Յիլքեր Ծոն-Շաֆ-
Հաուզենի նախագահութեամբ, քննեց և վճռեց
Աւստրիական երկաթուղու չինութեան հարցը:
Երկաթուղային այդ նոր գիծը, որի չինութե-
անը յանձն է առնում Վլադիվոկիայի եր-
կաթուղու ընկերութիւնը, կը միացնէ այդ
գիծը Անգլիոյ կառավարչական երկաթուղու հետ:
Ապակով ծով-Սեմաի կայարանէն՝ նա կանց-
նէ դէպի Սուեզ, որ գտնվում է Աւստրի-
ական, և այս կէտից շարունակ կը գնայ Աւ-
ստրիական միջին Տոնապէս: Ապա նոր գիծը
կընդունէ հիւսիս-արեւելեան ուղղութիւն և
Կուրանի վտակներից մէկի հովտով կը հասնէ
Վլադիվոկիայի երկաթուղու Արմաւիր կա-
յարանին: Աւստրիական ապագայ երկաթուղին,
անցնելով այս ուղղութեան, իր հարաւային
մասում կը նպաստէ ուսանական Բիլիբեյի
և ուսանական Նիցկայի-Սոչիի ծաղկելուն, իսկ
հիւսիսային մասում նա կը կենդանացնէ հա-
րաւային Ռուսաստանի ամենարարեան շրջան-
ներից մէկը:

ԿԱՐՍԻԸ մեզ գրում են. «Հայոց ա. Աստուա-
ծածին եկեղեցին»-հայերի այս միակ աղօթա-
տունը-հիմնարան Կարսի միջնորդների է հաս-
նում: Ծուռ ու մուռ, նեղ և զփռաւարանցանքի
ճանապարհը շատ է տանջում ժամանակներին
Մի փոքրիկ անցողութիւն վեր կամ վար ա-
նելիս և իսկոյն կարելի է գլուխը ջախջախել
Կէտը է տեսնել թէ ձմեռը, երբ ճանապարհը
ստորին հաստ չերաւել էր ծածկված ինչ նե-
ղութիւններ էին քաշում կարծես հայերը ի-
րանց միակ աղօթատունը գնալիս: Չմեծ կարող
մտաւոր, թէ Վարդանանց տունին ինչ նեղու-
թիւններով անագին բազմութիւնը իջաւ եկե-
ղեցուց և մի կերպ Գարէ կամուրջին հասաւ,
մասնաւոր կին-Մարգրիտ: Կարողան հայոց նոր
եկեղեցի շինելու միտքը անխորհրդակցի է դար-
ձել: Տարիներից ի վեր խօսվել և այժմ էլ
խօսվում է նոր եկեղեցու մասին, բայց դեռ
ոչինչ չէ երևում: Զարմանալի է, որ մի տիկ-
նոյ պատճառով Կարսի հայոց նոր եկեղեցու
հիմնարկեցը զեռ տար պիտի ուշանայ կամ բո-
ւորովին գլուխ չը գայ: Թէ ուրիշ պատճառ-
ներ էլ կան՝ այդ մէքը չը գիտենք: Լաւ է, որ
պարզվի: Գաղափար մարդկութեան մասին ամա-
նում ենք խօսել: Մարդ ակամայ ասում է,
երանի ձիւները չը հալվէին, որ այն ամեն տե-
սակ աղաղակութիւնները, որ առաջ ձիւների
տակ էին մնացել՝ այժմ ամեն րօպէ մարդու
աչքով չընկնեն: Շատ փողոցներ ուղղակի ան-
անցանելի են դարձել ցեխի պատճառով:

ՀԱՅԿԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ (Էլիմաճի գաւառ) մեզ
գրում են. «Աւելորդ չեմ համարում գրել նաև
այս տարվան նպաստակների հասցրած վնասը
մեր գաւառին և գլխաւորապէս մեր Հաջիդա-
րա գիւղին: Այս վնասակար կենդանիները,
չնորհիւ ձմեռայն ձիւնի հաստ չերաւել, իրանց
համար ոչ մի տեղ կերակուր չը գտնելով,
սարսափելի վնասներ են հասցրել, կրծքով
նորաստնակ տնկիներ և մեծ քանակութեամբ
հաստ ու բարակ բարդիներ, որոնց, ի հարկէ,

այնպէս են մերկացրել կեղեցի, որ արդէն
գարունը բացվելուն պէս պէտք է բոլոր
տակից կորստանա, որպէս զի նորից ոստեր
արձակելու Այնպէս որ միայն մեր գիւղին
հասցրած վնասը միջին թուով կարելի է հաշ-
ւել 10,000 ռուբլի:

ԿԱՐՍԻԸ մեզ գրում են. «Մի գողու-
թիւն էլ կատարվեց մեզանում: Ոսկեայ և ար-
ծարհայ զարդեր վաճառող Ս. Սուրենյան իր
ընկերի հետ փակելով խանութը, որտեղ էլ
քնում են, գնում են թատրոնի զարդերը, օգտ-
վելով այդ անգամանքից, բաց են անում
հարեանի կից խանութը, պատը ծակում են և
մտնում Սուրենյանի խանութը, գործին լաւ
ծանօթ մարդու պէս, հաւաքում են բոլոր թան-
կագին իրերը՝ մօտ 3500 ռուբլու արժողու-
թեամբ ու հեռանում: Բռնված են երեք գող-
թականներ, որոնցից մէկը խանութի տիրոջ
ծառան է, միւսը ապրանքի տիրոջ և հարեան
խանութպանը: Յոյս կայ՝ որ օստիկանութիւնը
խիստ միջոցներ ձեռք կառնէ իսկական չարա-
գործներին գտնելու և պատժելու համար, ինչ-
պէս վարվեց իր կնոջը սպանողի վերաբերու-
թեամբ, որը արդէն Կարսի բանտում ապաշ-
խարհում է:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

—Ձեր նայելով Միացեալ-Նահանգների գեր-
մանական զեպան արժու-Ֆոն-Շտերնբուրգի
բազմազգիտական հետազոտութեան գերմանացի-
նի փորձերի մեծ մասը մերժեցաւ: Երբեք
կապան մեծ հանրապետութեան հետ՝ անպի-
նէ անցնում: Դեռ աւելին կարելի է ասել:
գերմանացիները անընդհատ փորձարարներ
են կրում Միացեալ-Նահանգներից: Ընթերցող-
ները երբ յիշում են Տիբերիս Մեծի արձանի
պատմութիւնը, որ Վիլհելմ II կայսրը կամե-
նում էր նուիրել Միացեալ-Նահանգներին և
որի համար ամերիկական կառավարութիւնը
յարմարաբար տեղ չը գտաւ: Այժմ մի նոր վի-
րաւորանք, մերձեցման նոր փորձ գերմա-
նացիների կողմից և մերժում: Ամերիկայի
կողմից Վիլհելմ II կայսրը, իմանալով, որ ամե-
րիկական նաւատարմը մօտ ժամանակներում
պիտի այցելէ եւրոպական շրջերը, իր զեպանի
միջոցով ուղարկեց նախագահ Րուզվելթին
պաշտօնական դիմում, որով ամերիկական նա-
ւատարմը հրաւիրում էր յուրիս ամերիկացի-
նի կիւ: Դեպքում անձամբ գնաց նախագահի
մօտ և յանձնեց նրան հետազոտող ստացված
հրաւերը: Նախագահն իր կողմից հաղորդեց
հրաւերը միջնորդներին, իսկ վերջիններս խոր-
հուրդ տուին նրան մերժել հրաւերը: Նախա-
գահն այդպէս էլ վարվեց, լաւ իմանալով, որ
այս րօպէին ամերիկացիների համար շատ էլ
հաճելի չէ նաւատարմ ուղարկել գերմանական
շրջերը:

—Ինչպէս հաղորդում են «Temps» լրագրին
Կ. Պոլսից, արեւմտացիները վճռել են յայտնել
իրանց desiderata-ն ինքն-փաշային կամ ան-
ձամբ, երբ նա կայցելէ Հին-Սերբիան, կամ
պատգամաւորներ ուղարկելով Կ. Պոլսի ուղ-
ղակի սուլթանին մօտ: Նրանք կամենում են ա-
պացուցանել, որ սերբիական զեպանները
հիմա էլ շատ լաւ են ապրում այնտեղ, որ ա-
րեւմտացիները ամենին չեն ներգնում: Նրանց
ընդհանրապէս, դուրս չեն քշում հայերին տե-
րից: Ընդհանրապէս, վերաւորված և վատ զե-
րութեան մէջ են արեւմտացիները, որոնց վզին
կամենում են փաթաթել թէֆորմներ յօգուտ
քրիստոնեաների: Եթէ սուլթանը կը հրաժարի
թէֆորմներից, արեւմտացիները անխափառ
հաւատարմութիւն կը պահպանեն դէպի նրան,
իսկ եթէ կառավարութիւնը կը ցանկանայ ան-
պատճառ իրագործել թէֆորմները, այդ դէպ-
քում նրանք գէշը ձեռքին կը պաշտպանեն ի-
րանց հնամանե իրաւունքները:

ՄԵՇԱԿԻ ՀՆՈՒՄԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

21 մարտի
Բեռլին. «Local Anzeiger» լրագրի հաղոր-
դագրութիւնը. «Միացեալները, գրաւելով Միա-
րօվից, հեռագրեցին սուլթանին, որ չեն
հանգստանալ, մինչև որ սուլթանը չը հրա-
ժարվի թէֆորմներ մտցնելուց և չարձակէ քրի-
ստոնեայ-ժանդարմներին: Կասկած չը կայ, որ
Ստարո-Սերբիայի օգար հիւպատոսների կեան-
քը վտանգի մէջն է:

Բեռլին. «Berliner Tageblatt» լրագրին Բէլ-
գրագրեց հաղորդում են, որ Միտրօվիցի ու-
սաց հիւպատոս պ. Շէրբինյի վերջը ծանր է:
Մեծ վիզիւր ցաւակցութիւն յայտնեց ուսաց
զեպանին սուլթանի անունից:

Լիւսաբոն. Պորտուգալիայի թագաւորը և
Էդուարդ թագաւորը ճաշեցին ընտանեկան շր-
ջանում:

ԼՈՆԴՈՆ. Վիլհելմի գործակալութիւնը իմա-

ցել է, որ թագաւորը Գիբրալտարից կուղե-
ւորվի Մալթա, իր մոտեցող Մարտի:
Խնկնիւն: Նրէկ առաւօտեան կրկին զգաց-
վում էր երկրաշարժ ստորերկրեայ սաստիկ
խուլ ձայնով:

22 մարտի
ՊեՏԵՐԲՈՒԳ. Հրատարակված կառավարչա-
կան հաղորդագրութիւն. «Հէնց որ Կ. Պոլսում
տեղեկութիւն ստացվեց արեւմտեան յան-
գուշն յարձակման մասին Միտրօվիցայի վրա,
Կ. Պոլսի ուսաց զեպանը չը յայտնեց մեծ
վիզիւր ուշադրութիւնը դարձնել՝ արեւմտեան-
րին խաղաղ յորդաններով հնազանդութեան բե-
րելու Բ. Դրան արած վանքերի փորձով ապա-
ցուցված անաշտութիւնը և ապստամբներին
պատժելու ու քրիստոնեայ ազգաբնակչութեան
ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար ան-
յարաժեշտութիւնը: Ֆէրիդ-փաշան շտապեց հա-
ւատաւորութիւնը, գիտակցելով իր վրա դրած պար-
տաւորութիւնը, կը գործադրէ իր օրաւարդու-
թեան տակ գտնված բոլոր միջոցները յուղ-
մունքին վերջ տալու և հանգստութիւնը վե-
րականգնելու համար: Այդ միջոցին Կ. Պոլսում
հեռագրի ստացվեց, որ տեղեկացնում էր ար-
եւմտական նոր ֆանտոմիստութեան մասին,
որին զոհ դարձաւ Միտրօվիցայի ուսաց հիւ-
պատոսը: Իսկոյն և եթ այդ վիշտի տեղեկու-
թիւնը ստանալուց յետոյ, սուլթանը հեռագրով
յանձնարարեց Պետերբուրգի օսմանեան ներ-
կայացուցչին յայտնել Կայսերական կառավա-
րութեանը խորին ցաւակցութիւն Շէրբինյի
կեանքի դէմ արած փորձի առիթով և միաժա-
մանակ ուղարկեց Չինոյի վրա մօտ-վիզի-
ւրին, որը վկայեց Արդու-Համիդի խորին
վիշտը նոյն առիթով և հաւատացրեց, որ արդէն
բոլոր միջոցները ձեռք են առնված այդ գործի
խիստ քննութեան և արեւմտական շարժումը
անյապաղ դադարեցնելու մասին: Սուլթանի
անունից ստացված հաւատարմութիւնը արեւ-
մտական կողմից, և յանձնարարվեց Չինոյի
վրա ստիպողական առաջադրութիւններ անել
Միտրօվիցայի չիֆթ առաջնորդ և ուսաց
հիւպատոսի կեանքի դէմ փորձ անող յայտնա-
ւորներին խիստ պատժելու համար անյապաղ
բոլոր միջոցներն առնելու նպատակով, մի և
նոյն ժամանակ Միտրօվիցա ուղարկվեց Ուս-
կիւրի հիւպատոս Մաշկով: Ներկայումս Շէր-
բինյի թշկում մեծ երեք վիլայէթների ընդ-
հանուր-տեսուչ ինքն-փաշայի ուղարկած զի-
վիզիւրի գեներալ-թէյէ Յակոբ և Բէլգ-
րադի թէյէ Սուբուխ, որը գնացել է
նրա մօտ սերբիական թագաւորի հրամանով:
Բացի դրանից, սուլթանի անձնական ցանկու-
թեամբ, Միտրօվիցա է ուղարկված Կ. Պոլսի
լաւագոյն վերաբոյժ Կարթ-օղլին Վերաւոր-
վածի դրութիւնը, թիւնների անելով, թէպէտ
և շատ լուրջ է, վտանգ չէ սպառնում նրա
կեանքին: Ստացվող տեղեկութիւններին համա-
ձայն, Բ. Դուրը յիշաւ աշխատում է սահման-
ընելու արեւմտեաների կառավարութիւննե-
րին, և յուզմունքների տեղը արդէն ուղարկ-
ված է թիւրքաց զօրքերի նշանաւոր քանակու-
թիւն, գլխաւորապէս Փոքր-Ասիայից:

Կ. ՊՈԼԻՍ. Սուլթանը ունկնդրութեան ըն-
դունեց Չինոյի վրա և Կարլէ զեպաններին:
ԿԱՍԱԲՈՒ. Նախագի մի քանի տեղերում
նկատվում էր սաստիկ երկրաշարժ:

Կ. ՊՈԼԻՍ. Մահմեդականների բարձր պաշ-
տոնեաներից բաղկացած միաբան այսօր ու-
ղարկվում է Իպէկ և Դիակովո: Սպասում են,
որ նա հանգստանալուց ազգայնական կուռնե-
նայ այնտեղի պարանախներին վրա:

Կ. ՊՈԼԻՍ. Սուլթանի վրա, Պոլսի երկաթու-
ղիական գծի վրա, Անգլիական կայարանի մօտ,
քանդված է երկաթուղիական կամուրջը, ոչ
հեռու վնասված է տեսնել: Հեռագրութիւնը
կարողւմ են ծնթաղում են, որ յանգուորը
բոլորական հրոսակաւորից է—Պօլսին:

Կ. ՊՈԼԻՍ. Շէրբինյի վերջը ծանր է, բայց
կեանքի համար վտանգ չէ ներկայացնում Բ.
Դուրը հաւատացրեց ուսաց և աւարտ-ուն-
գրական զեպաններին, որ մի քանի օրից
յետոյ կաշտով կատարելապէս խաղաղացնել և
հնազանդեցնել արեւմտացիներին:

ԿՊԵՆՀԱՅԻՆ. Գերմանական կայսրը գնաց
տեսնելու Տօրվալդէնի ազգային թանգարանը
և այցելութիւն գործեց թագաժառանգ պրին-
ցին Թագաւորը նրա մօտ էր այցելութեամբ:
Ճանապարհին հասարակութիւնը շերտապէս
ողջունում էր նրան:

22 մարտի
ՊՐՏ-ՄԱՌԻԲԻԹՈ. Անցեալ գիշեր զգաց-
վում էր թեթեւ երկրաշարժ:

ՀՈՒՄ. «Tribuna» հաղորդում է, որ անգ-
լիական թագաւորը ափ կիջնէ Նեպոլում
մարտի 14-ին, նոյն օրն և եթ ճանապարհ
կընկնի Հոմ և 16-ին կը շարունակէ ճանա-
պարհը դէպի վերին Իտալիա: Իր ճանապար-
հորդութեամբ թագաւորը ցանկանում է ար-
տայայտել իտալական թագաւորին, թագուհուն
և իտալիային համակրութիւն և բարեկամու-
թիւն: Անգլիական արքայական զոյգի պալա-
տական այցելութիւնը իտալիային կը քննվի
իտալական արքայական զոյգի Լօնդօն այցե-
լուց յետոյ:

ՊԱՐԻՉ. Պատգամաւոր Բերլի հաղորդեց
Դէլիանէին, որ, ի նկատի ունենալով իրերի
դրութեան վատթարանալը Մակեդոնիայում,
հարցապնդում կանէ,—թէ կառավարութիւնը
գիտաւորութիւն ունի անտարբերութեամբ
նայել քրիստոնեաների կոտորածի վրա արեւել-
քում:

23 մարտի
ԼՈՆԴՈՆ. «Times» հաղորդում է, որ Էդուարդ
թագաւորը Մարտի վրայով կը գայ Պարիզ,
որ կը մնայ 4 կամ 5 օր:

ԲԵՂԳՐԱԿ. Արտաքին գործերի մինիստր Լօ-
զանօվիչի հրաժարականի խնդրեց ընդունվեց
ԿՊԵՆՀԱՅԻՆ. Վիլհելմ կայսրը, զիջանելով
թագաւորի յաճախակի թախանձագին խնդրե-
ներին, յետաձգեց 24 ժամով, այսինքն մինչև
այսօրվայ երեկոյ, մտադրված ճանապարհոր-
դութիւնը: Թագաժառանգ պրինցը և պրին-
ցուհին ճաշ տուին ի պատիւ Վիլհելմ կայսրի
Կ. ՊՈԼԻՍ. Արեւմտական հողի գրաւումը Ուս-
կիւրի վիլայէթում ի կատար են ածում 38
բաւաւթներ: Չանապա ապացոյցներ կան,
որ վերջերս կամուրջը օդը թոցնելու ժամա-
նակ գործածված դիմաւորը բերված է արտա-
սահմանից, Բոլգարիայի վրայով: Բ. Դուրը
գաղտնի տեղեկութիւններ ստացաւ, որ կօթի-
տները մտադրութիւն ունեն գնալ յայտնա-
ցաւոր փորձեր անել Կ. Պոլսում և Սալոնի-
կում: Հրատարակված են օստիկանական և
զինուորական խիստ կարգադրութիւններ: Մուս-
տաֆա-փաշա քաղաքում փորձ եղաւ քանդել
կէրօսին կառավարչական պահեստը:

ԲԵՂԳՐԱԿ. Հրաժարական տուեց դաւանու-
թիւնների մինիստր արմատական Լազարովիչ:
սահմանադրութիւնը վերաքննելու հարցի մա-
սին տարաձայնութեան պատճառով:

ԳԱՄԻԿ. (Սօմալիլէնդ) Անգլիացիները գրա-
ւեցին Գալաքի առանց զիմարութեան:
ԿՊԵՆՀԱՅԻՆ. Կայսր Վիլհելմ գնաց Բուս-
կիլդէ և պատկ դրեց թագուհի Լուիզայի դամ-
բարանի վրա:

ԲԵՐԼԻՆ. Kölnische Zeitung-ին հաղորդում
են Բէլգրադից, որ ըստ երեւոյթի դաւանու-
թիւնների մինիստր Լազարովիչ և Ֆինանս-
ների մինիստր, որոնք երկուսն էլ պատ-
կանում են արմատական կուսակցութեան,
հրաժարական կը տան մինչև սահմանադրու-
թեան վերաքննութիւնը, որը, ինչպէս ասում
են, կը փոխարինվի 1869 թվի սահմանադրու-
թեամբ:

24 մարտի
ԿՕՏԵՆԻՉ. Ալեքսէիւսեան տօնավաճառը վեր-
ջացաւ: Երջանաւորութիւն մօտ երկու միլիոն
է: Ապրանքները, բացի երկաթից, գնի մէջ
էին, մասնաւոր մազեղէնը:

ԵՂԵՆ. Դէպի Սալոնա ճանապարհ չինելու
առիթով պէտք է կատարվեն երեք հետախու-
զութիւններ: — Կալաւա-Միսֆիթօպօլ, Սալոնա-
Սեփաուսօպօլ, Սալոնա-Միսֆիթօ:

ՏԱԳԱՆԲՈՒ. Դուրեց և Գնիլօվալայա կայա-
րանների միջև շոգեմեքենան վաղելով անցաւ
կայարանի առջեւ և ընդհարվեց գնացքի հետ:
շոգեմեքենայի վրա սպանվեց մեքենայից
Մարտինով և վերաւորվեց օգնականը, գնացքի
մէջ վերաւորվեց մեքենայից և ստացան վե-
նաներ օգնականը և աւագ-կոնդուկտօրը,
հինգ վագօններ և երկու մեքենաներ սաստիկ
վնասված են:

Վիլհելմ: Մեծ Իշխան Վադիմիր Ալեքսանդ-
րովիչ ժամանեց այսօր առաւօտեան և գնաց
Նիցցա:

Կ. ՊՈԼԻՍ. Դեպքում Չինոյի վրա երկվան
ունկնդրութիւնը ունէր նոյն նպատակը, ինչ
որ ունէր բարձր Կարլէի ունկնդրութիւնը:—
Ռուսաց զեպանները երկրորդ թագաւոր
Մանգիլում նշանակված է Ուսկիւրի հիւպա-
տարանի կառավարիչ: այնտեղի հիւպատոս
Մաշկով ուղարկված է Միտրօվից:—Շէրբինյի
մահվան լուրը անհիմն է. նա իրան աւելի լաւ
է գտնում:

Կ. ՊՈԼԻՍ. Իբրահիմը, որ Շէրբինյի կեան-
քի դէմ փորձ արեց՝ զինուորական դատարա-
նով դատաւարաւորված է 15 տարվայ տաժանա-
կիւր աշխատանքի:
